

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

МАКОТЧЕНКО ЛЮБОВ МИХАЙЛІВНА

УДК 343.918.1

**КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ
ПЕРЕВИЩЕННЮ ВЛАДИ АБО СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ
ПРАЦІВНИКОМ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дніпро – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, доцент

Шаблистий Володимир Вікторович,

Дніпропетровський державний

університет внутрішніх справ,

професор кафедри кримінального права

та кримінології факультету підготовки фахівців

для органів досудового розслідування.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,

заслужений юрист України

Копотун Ігор Миколайович,

Міжнародний економіко-гуманітарний

університет імені академіка Степана Дем'янчука,

професор кафедри кримінального права

та судочинства юридичного факультету;

кандидат юридичних наук, доцент

Андрушко Андрій Васильович,

Ужгородський національний університет,

доцент кафедри кримінального права

та процесу юридичного факультету.

Захист відбудеться 12 грудня 2019 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.04 Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26).

Автореферат розіслано 06 листопада 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. Ф. Примаченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Конституція України закріплює, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Забезпечення цієї визначеної засади можливе лише за наявності налагодженого функціонування всіх гілок влади (законодавчої, виконавчої та судової) з відповідним державним апаратом, здатним виконувати ті завдання, які постають перед країною. До таких завдань органів державної влади відноситься здійснення ефективної внутрішньої і зовнішньої політики, які регулюють різні сфери діяльності суспільства: соціальну, економічну, оборонну та ін. Згідно ст. 3 Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Забезпеченню виконання цієї загальної засади Основного закону України присвячена правоохоронна діяльність держави в особі відповідних правоохоронних органів.

За часів незалежності України влада постійно намагалась подолати прояви корупції у державі, у зв'язку з чим приймалися нормативно-правові акти, спрямовані на подолання цього негативного явища, зокрема, Закони України «Про боротьбу з корупцією» від 05.10.1995 р., «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009 р., «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 р., «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. Ці намагання призводили до реформування судової та правоохоронної систем. Так, в останні роки в Україні створено низку нових правоохоронних органів (Національна поліція України, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань).

Призначенням цих реформ є, у тому числі, і запобігання службовим злочинам у цих органах, зокрема, перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (ст. 365 КК України).

Разом з тим, кількість відкритих кримінальних проваджень за ст. 365 КК України з 2014 р. (рік прийняття чинної редакції цієї статті) свідчить про суттєве їх зростання останнім часом. Так, 2014 р. обліковано 93 таких злочини, 2015 р. – 89, 2016 р. – 89, 2017 р. – 152, 2018 р. – 714. При цьому до суду за ці п'ять років з обвинувальним актом направлено лише п'ять проваджень.

Кримінально-правові та кримінологічні проблеми злочинів у сфері службової діяльності досліджувались такими вченими, як А.В. Андрушко, П.П. Андрушко, О.Ф. Бантишев, В.М. Бурдін, А.В. Галахова, Б.М. Головкін, О.О. Дудоров, В.Ф. Кириченко, В.П. Коваленко, І.М. Копотун, М.Й. Коржанський, Ю.І. Ляпунов, П.С. Матишевський, М.І. Мельник, М.І. Панов, А.Н. Трайнін, В.І. Тютюгін, М.І. Хавронюк, В.Г. Хашев, В.В. Шаблистий та ін.

Питанням кримінальної відповідальності за перевищення влади або службових повноважень присвятили свої кандидатські дисертації К.П. Задоя «Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК України)» (м. Київ, 2009 р.) та Т.І. Слущька «Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень» (м. Київ, 2010 р.).

Разом з тим ці дослідження не враховували останніх змін кримінального законодавства, пов'язаних з відповідальністю за перевищення влади або службових повноважень, результатів реформування правоохоронної системи країни.

Наведені підстави обумовили обрання теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана на кафедрі кримінального права та криминології ДДУВС відповідно до: Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 р., затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 07.09.2011 р.; Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр., затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 р. № 275 (п. 7.24 додатку 7, п. 9.8 додатку 9); Переліку пріоритетних напрямів наукових досліджень ДДУВС та кафедр, відповідальних за їх розробку, затвердженого наказом ректора «Про забезпечення розробки пріоритетних напрямів наукових досліджень ДДУВС на 2015-2019 рр.» № 220 від 29.04.2016 р.; п. 3.6 Плану проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт ДДУВС на 2019 р., схваленого вченою радою цього закладу вищої освіти (протокол № 4 від 27.12.2018 р.).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дослідження полягає у наданні сучасної криминологічної характеристики перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу та розробці рекомендацій з вдосконалення заходів запобігання цьому злочину.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі *задачі*:

– дослідити генезис кримінально-правової політики у сфері запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу;

– здійснити аналіз кримінально-правових заходів запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу у зарубіжних країнах;

– визначити загальні засади кримінальної відповідальності за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу;

– визначити сучасні стан та динаміку перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу;

– дослідити детермінацію перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу;

– надати кримінологічну характеристику особи злочинця – працівника правоохоронного органу, який перевищує владу або службові повноваження ;

– розглянути заходи загальносоціального запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу;

– дослідити заходи спеціально-кримінологічного запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу;

– розглянути заходи індивідуального запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу;

– розробити пропозиції щодо оптимізації та підвищення ефективності заходів запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері протидії злочинам у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Предмет дослідження – кримінологічна характеристика та запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу.

Методи дослідження. Для визначеної у роботі мети автором використовувались наступні методи: *діалектичний метод* – під час дослідження правових та інших заходів запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (підрозділи 1.1-3.3); *метод історико-правового аналізу* – при дослідженні генезису кримінально-правової політики у сфері запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (підрозділ 1.1); *порівняльно-правовий метод* – при вивченні загальних засад кримінальної відповідальності за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу у зарубіжних країнах (підрозділ 1.2); *системно-структурний* – при проведенні комплексного дослідження кримінологічної характеристики та запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (розділи 2 та 3); *формально-догматичного аналізу* – в процесі доктринального тлумачення ст. 365 КК України та нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання цьому злочину (підрозділи 1.2, 3.1-3.3); *метод статистичного інтерв'ювання* – під час анкетування працівників правоохоронних органів, узагальненні практики застосування ст. 365 КК України (підрозділи 2.2–3.3); *правового моделювання* – при удосконаленні нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (підрозділи 3.1-3.3).

Емпіричну базу дисертації становлять: статистичні дані ДСА України за 2013–2018 рр. щодо кількості засуджених осіб за вчинення злочину, передбаченого ст. 365 КК України; статистичні дані Генеральної прокуратури України щодо кількості облікованих злочинів, передбачених ст. 365 КК України, осіб, що їх вчинили, та прийнятих по них рішеннях за 2014-2018 рр.; результати вивчення й узагальнення судової, слідчої та дисциплінарної практики (37 обвинувальних вироків, 50 кримінальних справ та проваджень, 38 матеріалів службових розслідувань); результати анкетування 174 працівників Національної поліції, Державної кримінально-виконавчої служби, прокуратури.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням кримінологічної характеристики та запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу в умовах реформування правоохоронної системи у період 2014-2018 рр. та дії ст. 365 КК України в редакції від 21.02.2014 р. До найбільш важливих висновків та положень проведеної роботи відносяться:

вперше:

- визначені стан та динаміка перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу в системі злочинів у сфері службової діяльності працівників правоохоронних органів за період 2014-2018 рр.: кількість виявлених злочинів постійно збільшується, а кількість засуджених осіб за їх вчинення – зменшується;

- визначені детермінанти перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу в умовах ліквідації одних та створення і реформування інших правоохоронних органів України;

- доведена низька ефективність кримінально-правових заходів запобігання перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу;

удосконалено:

- кримінологічну характеристику особи злочинця – працівника правоохоронного органу, який перевищує владу або службові повноваження;

- пропозиції щодо необхідності подальшого застосування люстраційних процедур як заходу запобігання перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу;

дістало подальший розвиток:

- розробка пропозицій заходів кримінально-правового запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу, зокрема, внесення змін до примітки до ст. 364 КК України;

– питання врегулювання системи дисциплінарних стягнень працівників правоохоронних органів як заходу індивідуального запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені пропозиції та висновки можна використати у таких сферах:

– *правотворчості* – для удосконалення ефективності заходів запобігання злочинам у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг;

– *правозастосовній діяльності* – для удосконалення діяльності правоохоронних органів України;

– *науковій роботі* – при проведенні досліджень з кримінології, кримінального права, зокрема, з питань запобігання злочинам у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг;

– *навчальному процесі* – для здобувачів вищої освіти під час вивчення навчальних дисциплін «Кримінологія», «Кримінальне право», «Запобігання кримінальним правопорушенням Національною поліцією» (акт впровадження в освітній процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 09.08.2019 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення, що складають наукову новизну та висновки практичного характеру, доповідалися та обговорювалися на засіданнях кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, а також на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях семінарах та круглих столах: Актуальні проблеми кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права (25 травня 2018 р., м. Дніпро); Проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення прав особи в Україні (м. Львів, 7 червня 2019 року).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у 7 працях, 4 з яких – статті, що опубліковані у виданнях, визначених МОН України як фахові з юридичних наук (одне з яких індексується міжнародною реферативною базою даних Index Copernicus), 1 – у зарубіжному періодичному науковому журналі за профілем дисертації і 2 – тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, об'єднаних у вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 204 сторінки, з яких: основний текст – 179 сторінок, додатки – 4 сторінки, список використаних джерел (203 найменування) – 21 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Вступ розкриває актуальність теми дисертаційного дослідження, визначає зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження; включає наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, їх апробацію, структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Засади кримінально-правової політики у сфері запобігання перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу» містить два підрозділи, які розкривають особливості кримінально-правової політики у сфері запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу за різних історичних періодів в Україні та за сучасних умов – в окремих зарубіжних країнах.

У підрозділі 1.1 *«Генезис кримінально-правової політики у сфері запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу»* розглянуті особливості кримінально-правової політики у сфері запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу на території України з часів Київської Русі до сьогодення. Посадова злочинність виникла разом із появою держави та стала достатньо поширеним явищем. Упродовж усієї вітчизняної історії робилися спроби виявлення причин та умов службових злочинів, приймалися нормативні акти щодо їх обмеження. За часів Київської Русі княжа влада носила майже необмежений характер. Хоча простому люду можна було подавати офіційні скарги на дії намісників за перевищення ними своїх повноважень, проте визначених санкцій такі норми не передбачали, а лише зазначали, що Бог буде суддею за такі дії. Фактично, першим нормативно-правовим актом, у якому були закріплені санкції за окремі зловживання владою, було Соборне Уложення 1649 р. Широкої регламентації посадові (службові) злочини, злочини поліцейських набули в Уложенні про покарання карні й виправні 1845 р. Подальшої регламентації кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень знайшла у Кримінальному уложенні 1903 р., ст. 636 якого була, фактично, загальною нормою, яка встановлювала таку відповідальність і передбачала як обов'язкову ознаку складу злочину не тільки застосування насильства, а й настання іншої як матеріальної, так і нематеріальної значної шкоди. За часів радянської влади в Україні перевищення влади або службових повноважень завжди визнавалось кримінально-караним діянням. При цьому наслідки цього діяння могли бути як матеріальними, так і нематеріальними, а суб'єктом визнавалась будь-яка посадова (службова) особа. КК України 2001 р. у ст. 365 в редакції від

21.02.2014 р. обмежив коло суб'єктів перевищення влади або службових повноважень лише працівником правоохоронного органу.

У підрозділі 1.2 «Загальні засади кримінальної відповідальності за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу у зарубіжних країнах та в Україні» проведений порівняльно-правовий аналіз кримінально-правових заходів запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу України зі схожими заходами, що встановлені в окремих країнах романо-германської правової родини. дозволяє стверджувати, що кримінальна відповідальність за досліджуване діяння передбачена у тій чи іншій формі у всіх країнах. У більшості країн це діяння передбачається окремою нормою, проте у ряді країн відповідальність за нього охоплюється нормою про зловживання владою або службовим становищем. В країнах – колишніх республіках СРСР передбачена кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень. Разом з тим є певні особливості щодо криміналізації цього діяння. Кримінальне законодавство більшості цих країн встановлює відповідальність за нього у разі спричинення як матеріальної, так і нематеріальної шкоди, а також містить кваліфікуючу чи особливо кваліфікуючу ознаку – застосування насильства. Натомість, ПК Естонської Республіки у ст. 291 встановлює відповідальність лише за незаконне застосування посадовою особою зброї, спецзасобу чи фізичної сили; КК Киргизької Республіки у ст. 321 – за дії, що явно виходять за межі повноважень посадової особи і пов'язані з насильством, що не є небезпечним для життя та здоров'я, або погрозою такого насильства. Різняться підходи законодавців цих країн і щодо визначення суб'єкта досліджуваного діяння. КК більшості порівнюваних країн таким суб'єктом визнають посадову особу. Проте за КК Грузії відповідальність за перевищення влади або службових повноважень несуть чиновники; за КК Латвійської Республіки – відповідальні працівники підприємства (підприємницького товариства) чи організації; за КК Литовської Республіки – державні службовці чи прирівняні до них особи; за КК Республіки Молдова – публічні особи. Лише КК України суб'єктом перевищення влади або службових повноважень визнає виключно працівника правоохоронного органу.

Розділ 2 «Кримінологічна характеристика перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу» містить три підрозділи, у яких досліджені стан, динаміка та детермінація перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу, надано характеристику особи злочинця, який вчиняє цей злочин.

У підрозділі 2.1 «Стан та динаміка перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу в системі злочинів у сфері службової діяльності працівників правоохоронних органів» визначені стан та динаміка досліджуваного злочину. Згідно індексу сприйняття корупції за 2018

р. Україна обіймає 120 місце у рейтингу з 32 балами. Кількість відкритих кримінальних проваджень за ст. 365 КК України з 2014 р. (рік прийняття чинної редакції цієї статті) свідчить про суттєве їх зростання останнім часом. У 2014 р. обліковано 93 таких злочини, 2015 р. – 89, 2016 р. – 89, 2017 р. – 152, 2018 р. – 714. До суду за цей період з обвинувальним актом направлено лише п'ять проваджень. За п'ять років (2014-2018 рр.) існування чинних редакцій ст. 365 КК та пп. 3, 4 примітки до ст. 364 КК (визначають істотну шкоду та тяжкі наслідки перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу) в Україні обліковано 1137 злочинів, передбачених ст. 365 КК. Динаміка цього злочину за останні два роки (2017-2018 рр.) зросла у сотні разів. Якщо за базовий рівень узяти показник кількості облікованих перевищень влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу у 2014 р. (93 злочини), то динамічний ряд за наступні чотири роки виглядає наступним чином: 2015 р. – «- 4 (- 4,3 %)», 2016 р. - «- 4 (- 4,3 %)», 2017 р. - «+ 59 (+ 63,4 %)», 2018 р. - «+ 621 (+ 667,7 %)». Що стосується засуджених за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу осіб, то їх кількість за період 2014-2018 рр. наступна: 2014 р. – 47, 2015 р. – 42, 2016 р. – 8, 2017 р. – 4, 2018 р. – 3. Наведені статистичні дані свідчать про недостатню ефективність в останнє п'ятиріччя чинної редакції ст. 365 КК 2014 р. як запобіжного заходу досліджуваного злочину. Обґрунтованим є звуження суб'єкта цього злочину до працівника правоохоронного органу, а причиною різкого зменшення проваджень за цією статтею, починаючи з 2014 р. – зміни, внесені Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 13.05.2014 р. до примітки до ст. 364 КК України щодо визначення понять істотної шкоди у ст.ст. 364, 364-1, 365, 365-2, 367 КК України та тяжких наслідків у ст.ст. 364-367 КК України, які звузили ці поняття виключно до заподіяння матеріальної шкоди.

У підрозділі 2.2 «Детермінація перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу» розглянуті причини та умови перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу, до яких віднесені як загальні для всієї злочинності фактори (політичні, економічні, соціально-психологічні, ідеологічні, фактори правового характеру та ін.), так і специфічні для злочинів, що вчиняються у сфері службової діяльності, зокрема, правоохоронної. Специфічні фактори можна поділити на об'єктивні та суб'єктивні. До об'єктивних відносяться відсутність чіткого розмежування функцій правоохоронних та інших державних органів, прогалини у законодавстві, правова неграмотність населення, недостатній контроль з боку відповідних державних органів та громадськості за діяльністю правоохоронців, незадовільна індивідуально-

виховна робота з боку керівництва відповідних служб і підрозділів правоохоронних органів, недосконалі внутрішня структура цих органів та система відбору кадрів як на навчання до відомчих навчальних закладів, так і безпосередньо на службу, недостатнє використання контрактної системи служби у правоохоронних органах. До суб'єктивних відносяться професійна деформація, низькі моральні якості окремих працівників правоохоронних органів. Небезпека професійної деформації полягає в тому, що вона проявляється не тільки у службовій діяльності, а й у позаслужбовій поведінці, повсякденному спілкуванні з оточуючими. Деформований працівник правоохоронного органу, часто, не усвідомлюючи цього, перетворюється на заручника своєї професії. Попередження та усунення професійної деформації як загального феномена передбачає зусилля на рівні держави, правоохоронних органів у цілому, їх складових служб та підрозділів, які за своїми функціями покликані здійснювати контроль за станом дисципліни та законності, психологічним станом працівників.

У підрозділі 2.3 «Кримінологічна характеристика особи злочинця – працівника правоохоронного органу, який перевищує владу або службові повноваження» розглянуті ознаки особи злочинця – працівника правоохоронного органу, який перевищує владу або службові повноваження. Основною характерною ознакою такого злочинця є приналежність до того чи іншого правоохоронного органу. Матеріали вивчених 50 кримінальних справ та проваджень свідчать, що у 86 % перевищення влади або службових повноважень вчиняли працівники колишньої міліції або чинної Національної поліції. Серед цих працівників 57 % працювали оперуповноваженими, 34 % – у підрозділах, однією з основних функцій яких була охорона громадського порядку (колишні патрульно-постова служба, лінійна міліція, чинна патрульна поліція), 9 % – у інших підрозділах. Інші 14 % злочинців, які вчинили злочин, передбачений ст. 365 КК України, належали до інших правоохоронних органів. За даними Державної судової адміністрації України засуджені за ст. 365 КК України особи за період 2014–2018 рр. за віком розподілились наступним чином: 2014 р. – 18-25 років – 6 засуджених, 25-30 років – 15 засуджених, 30-50 років – 22 засуджених, 50-65 років – 3 засуджених, понад 65 років – 1 засуджений; 2015 р. – 18-25 років – 8 засуджених, 25-30 років – 20 засуджених, 30-50 років – 14 засуджених; 2016 р. – 25-30 років – 6 засуджених, 30-50 років – 2 засуджених; 2017 р. – 25-30 років – 3 засуджених, 30-50 років – 1 засуджений; 2018 р. – 25-30 років – 3 засуджених. Працівники, притягнуті до кримінальної відповідальності за перевищення влади або службових повноважень, протягом останнього року служби мали: 1-2 дисциплінарних стягнення – 70 %; 3 і більше дисциплінарних стягнень – 30 %; пасивно ставились до служби – 34,2 %; халатно ставились до виконання своїх службових обов'язків – 42,1 %; зневажливо ставились до громадян, які зверталися, були затримані або

проходили по кримінальних провадженнях – 14,5 %; мали запізнення, порушували службову дисципліну – 38,1 %; мали інші порушення (створення конфліктних ситуацій на службі тощо) – 17 %.

Розділ 3 «Запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу» складається з трьох підрозділів, у яких розкриваються загально-соціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу.

У підрозділі 3.1 «Загально-соціальне запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу» розглянуті загально-соціальні заходи запобігання досліджуваному злочину. До них відносяться заходи щодо поліпшення системи матеріального й морального стимулювання працівників правоохоронних органів, вдосконалення елементів керівної та організаційної роботи, перегляд існуючої системи контролю й оцінки ефективності роботи правоохоронців. Доцільним є комплексне застосування профілактичних заходів з використанням можливостей не тільки правоохоронних органів, а й інших державних установ та громадськості.

До заходів загально-соціального запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу відносяться й кримінально-правові, зокрема, криміналізація цього діяння у ст. 365 КК України. Доцільно відновити попередню редакцію пп. 3, 4 примітки до ст. 364 КК України: «3. Істотною шкодою у статтях 364, 365, 367, якщо вона полягає у заподіянні матеріальних збитків, вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. 4. Тяжкими наслідками у статтях 364-367, якщо вони полягають у заподіянні матеріальних збитків, вважаються такі, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян».

Важливим заходом загально-соціального запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу є Закон України «Про очищення влади» від 16.09.2014 р. Доведена необхідність усунення певних недоліків, що виникли у зв'язку з реалізацією цього Закону. Зокрема, доцільно внести зміни до цього Закону, які б враховували не тільки посаду, яку обіймає державний службовець, а й конкретні дії на шкоду державним інтересам, вчинені ним.

У підрозділі 3.2 «Спеціально-кримінологічне запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу» розглянуті питання спеціально-кримінологічного запобігання досліджуваному злочину. Доведено, що перед етапом розробки заходів спеціально-кримінологічного запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу необхідно здійснити кримінологічне прогнозування, в ході якого одержати необхідну для його проведення

інформацію, обробити її та здійснити аналіз. Кримінологічне прогнозування перевищення влади або службових повноважень має свої особливості, зумовлені характером цього злочину. Одним з основних чинників, який впливає на його вивчення, є великий ступінь латентності. Оскільки кримінологічний прогноз торкається оцінки вірогідності злочинної поведінки особи, він є основою планування загальних та спеціальних заходів боротьби зі злочинністю в частині визначення кількості і географії розподілу осіб, з боку яких з високим ступенем вірогідності можна чекати здійснення злочинів.

Проведення комплексного аналізу особливостей поведінки працівників правоохоронних органів у робочий час та поза роботою, ознак їх особистостей надасть змоги встановлювати тих працівників, які здатні вчинити злочини у сфері службової діяльності. Однією з наших пропозицій є те, що при вступі до державної служби, зокрема, до правоохоронних органів працівник повинен таким чином реорганізувати свої особисті справи, щоб виключити можливість виникнення «конфлікту інтересів».

У сучасних умовах реформування системи правоохоронних органів актуальним є питання створення належної контролюючої діяльності службових осіб прокуратури системи, яка б змогла забезпечити виконання цим органом своїх функцій та завдань, передбачених законодавством. Разом з тим необхідним є визначення оптимального співвідношення функцій контролю різних правоохоронних органів України задля уникнення їх дублювання та унеможливлення корумпування новостворених правоохоронних органів.

У підрозділі 3.3 *«Індивідуальне запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу»* розглянуті питання індивідуального запобігання досліджуваному злочину. Індивідуальне запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу є різновидом діяльності служб та підрозділів самих правоохоронних органів, яке спрямоване на недопущення скоєння злочину з боку конкретної особи, від якої з великою ймовірністю слід очікувати вчинення злочину.

Доведено, що основними сучасними проблемами діяльності правоохоронних органів щодо індивідуального запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу є: недосконалість нормативно-правового регулювання щодо індивідуального запобігання злочинам; неефективна організація діяльності правоохоронних органів щодо індивідуального запобігання злочинам; недостатній рівень організації інформаційного та аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів щодо індивідуального запобігання злочинам; неефективне використання тактичних прийомів щодо індивідуального запобігання злочинам; відсутність критеріїв оцінки діяльності правоохоронних органів щодо запобігання злочинам; відсутність сучасних комплексних

досліджень щодо місця індивідуального запобігання злочинам правоохоронними органами у системі протидії злочинності.

Нагальною, на наш погляд, є потреба розробки та впровадження у практичну діяльність правоохоронних органів єдиного нормативно-правового акту про заходи запобігання злочинності. Існування такого нормативно-правового акту сприяло б в Україні закріпленню загальних положень щодо запобігання злочинності взагалі та індивідуальному запобіганню злочинності, зокрема.

Також у системі правоохоронних органів України відсутній єдиний нормативно-правовий акт, який би врегульовував питання дисциплінарної відповідальності будь-якого правоохоронця держави. З метою уніфікації підстав та заходів дисциплінарної відповідальності працівників всіх правоохоронних органів, у зв'язку зі створенням нових та ліквідацією старих таких органів, доцільним є прийняття Дисциплінарного статуту правоохоронних органів України, який би встановив єдині стандарти відповідальності для всіх правоохоронців.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження кримінологічної характеристики та запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу дозволило сформулювати ряд висновків, що носять як науково-теоретичний, так і прикладний характер, зокрема:

1. Службові злочини, що посягають на державне чи громадське управління як певну систему суспільних відносин, переслідувалися від самого свого зародження в будь-якій державі. Широке коло повноважень посадових (службових) осіб і наявних через це владних можливостей викликало бажання їх використовувати в особистих цілях.

Найвищим щаблем законодавства дорадянських часів, спрямованого проти посадових зловживань, слід визнати Уложення про покарання карні й виправні 1845 р., розділ п'ятий якого – «Про злочини та проступки по службі державній та громадській», зокрема, містив главу другу «Про перевищення влади та протизаконну бездіяльність їй», а у відділі третьому глави одинадцятої Уложення розглядалися злочини й проступки чинів поліції.

У перші роки становлення радянської державності процес зародження кримінально-правових заборон негативних видів посадової поведінки був нерозривно пов'язаний з пануванням революційної правотворчості мас і доцільності.

2. За часів радянської влади в Україні перевищення влади або службових повноважень завжди визнавалось кримінально-карним діянням. При цьому наслідки цього діяння могли бути як матеріальними, так і

нематеріальними, а суб'єктом визнавалась будь-яка посадова (службова) особа. КК України 2001 р. у ст. 365 в редакції від 21.02.2014 р. обмежив коло суб'єктів перевищення влади або службових повноважень лише працівником правоохоронного органу.

3. Кримінальне законодавство більшості країн – колишніх республік СРСР встановлює відповідальність за перевищення влади або службових повноважень у разі спричинення як матеріальної, так і нематеріальної шкоди, а також містить кваліфікуючу чи особливо кваліфікуючу ознаку – застосування насильства. Натомість, ПК Естонської Республіки та КК Киргизької Республіки не передбачають у якості суспільно небезпечного наслідку спричинення нематеріальної шкоди. Різняться підходи законодавців цих країн і щодо визначення суб'єкта досліджуваного діяння. Ним у різних країнах визнаються посадові особи, чиновники, відповідальні працівники підприємства (підприємницького товариства) чи організації, державні службовці чи прирівняні до них особи, публічні особи, а в Україні – працівники правоохоронних органів.

4. Стан перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу в Україні характеризується наступними показниками. Кількість відкритих кримінальних проваджень за ст. 365 КК України з 2014 року (рік прийняття чинної редакції цієї статті) свідчить про суттєве їх зростання останнім часом. У 2014 р. обліковано 93 таких злочини, 2015 р. – 89, 2016 р. – 89, 2017 р. – 152, 2018 р. – 714. До суду за ці п'ять років з обвинувальним актом направлено лише п'ять проваджень. За п'ять років (2014-2018 рр.) існування чинних редакцій ст. 365 КК та пп. 3, 4 примітки до ст. 364 КК (визначають істотну шкоду та тяжкі наслідки перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу) в Україні обліковано 1137 злочинів, передбачених ст. 365 КК. Кількість засуджених за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу осіб за останні п'ять років (2014-2018 рр.) наступна: 2014 р. – 47, 2015 р. – 42, 2016 р. – 8, 2017 р. – 4, 2018 р. – 3.

Динаміка досліджуваного злочину за останні два роки (2017-2018 рр.) зросла у сотні разів. Якщо за базовий рівень узяти показник кількості облікованих перевищень влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу у 2014 р. (93 злочини), то динамічний ряд за наступні чотири роки буде виглядати наступним чином: 2015 р. – «- 4 (- 4,3 %)», 2016 р. – «- 4 (- 4,3 %)», 2017 р. – «+ 59 (+ 63,4 %)», 2018 р. – «+ 621 (+ 667,7 %)». Наведені статистичні дані свідчать про недостатню ефективність в останнє п'ятиріччя чинної редакції ст. 365 КК 2014 р. як запобіжного заходу досліджуваного злочину.

5. Перевищенню влади або службових повноважень сприяють декілька обставин: 1) нечітке розмежування функцій між правоохоронними та

іншими державними органами між собою; 2) існування значних прогалин у різних галузях вітчизняного законодавства, у тому числі кримінальному, цивільному, податковому, трудовому, адміністративному; 3) незнання населенням загальних кримінально-правових норм та механізму притягнення до кримінальної відповідальності, яка має найбільшу силу репресії, що дозволяє окремим працівникам правоохоронних органів використовувати це та залякувати громадян, шантажувати їх, погрожуючи притягненням до кримінальної відповідальності та засудженням на тривалі терміни позбавлення волі, а також використовувати у своїй діяльності незаконні методи; 4) наявність можливості працівників правоохоронних органів опосередковано (через інших осіб) займатись комерційною діяльністю з використанням професійних знань та службових можливостей (засновувати приватні підприємства, надавати консультаційні та інші послуги за платню тощо), організовувати «прикриття» зовні легальних фірм, зміст діяльності яких, методи та форми роботи заборонені законами України; 5) принципи побудови внутрішньої структури правоохоронних органів є недосконалими, що дозволяє особам, які не мають достатніх професійних знань та морально розбещеним, під маскою «дисциплінованих, сумлінних виконавців» потрапляти на верхні щаблі цієї структури, про що свідчать чисельні матеріали службових розслідувань та кримінальних проваджень; 6) принципи добору кадрів до правоохоронних органів не відповідають дійсним вимогам сьогодення, які ставлять до правоохоронця підвищені вимоги щодо моральних, етичних, культурних рис особистості та якісних спеціальних знань; 7) відсутність належного, а в деяких випадках, взагалі відсутність контролю за законністю діяльності правоохоронців (як під час служби, так і поза службою). При цьому мають місце випадки прикриття окремими керівниками правоохоронних органів протиправних дій своїх підлеглих, що заохочує їх до нових порушень; 8) недосконала організація системи відбору кандидатів на навчання до спеціальних відомчих навчальних закладів, що дозволяє потрапляти на навчання (і, відповідно, на службу) потенційним правопорушникам та іншим морально нестійким та психологічно невиваженим особам. Свідомством цього є вчинення правопорушень та злочинів курсантами та слухачами відомчих навчальних закладів як під час навчання, так і під час проходження практики та стажування у практичних органах.

6. Для особи злочинця – працівника правоохоронного органу, який перевищує владу або службові повноваження, основною характерною ознакою є приналежність до того чи іншого правоохоронного органу. Матеріали вивчених 50 кримінальних справ та проваджень свідчать, що у 86 % перевищення влади або службових повноважень вчиняли працівники колишньої міліції або чинної Національної поліції. Серед цих працівників 57 % працювали оперуповноваженими, 34 % – у підрозділах, однією з основних

функцій яких була охорона громадського порядку (колишні патрульно-постова служба, лінійна міліція, чинна патрульна поліція), 9 % – у інших підрозділах. Інші 14 % злочинців, які вчинили злочин, передбачений ст. 365 КК України, належали до інших правоохоронних органів.

7. Останні реформи правоохоронної системи суттєво не вплинули на стан злочинності у цій сфері. Про це свідчать і статистичні дані щодо кількості облікованих проваджень (у 2018 р. ця кількість (714) майже зрівнялась з показниками 2013 р. (747)), і матеріали журналістських розслідувань. Однією з причин такого стану справ є частково декларативний характер окремих положень реформування. Так, наприклад, згідно ч. 3 ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Разом з тим, дієвого механізму визначення вказаного рівня довіри населення на сьогоднішній день в Україні не визначено. Ефективність діяльності поліції, як і, по суті, усіх правоохоронних органів, продовжують оцінювати за так званою «палковою» системою статистичних показників, яка залишилась на спадок з радянських часів.

8. Важливим інструментом з попередження перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу є ефективна система добору кадрів до цих органів. На сьогодні проблема комплектування правоохоронних органів висококваліфікованими кадрами є однією з гострих. Відсутність надійних соціально-правових гарантій працівників, неадекватне матеріальне стимулювання їх праці не сприяють створенню об'єктивних умов для конкурсного набору кандидатів до більшості правоохоронних органів.

Пріоритетними напрямками попередження перевищення влади або службових повноважень працівниками правоохоронних органів мають служити заходи щодо поліпшення системи матеріального й морального стимулювання, створення найбільш сприятливих умов для служби, відпочинку, перспектив службового зростання, реального забезпечення соціального захисту працівників.

До заходів загально-соціального запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу відноситься, зокрема, криміналізація цього діяння у ст. 365 КК України. Доцільно відновити попередню редакцію пп. 3, 4 примітки до ст. 364 КК України та визнавати наслідком досліджуваного діяння не тільки матеріальну шкоду, але й нематеріальну.

9. Важливим заходом загально-соціального запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу є Закон України «Про очищення влади» від 16.09.2014 р. Доцільно внести доповнення до цього Закону, які б враховували при прийнятті рішення про

люстрацію не тільки посаду, яку обіймав державний службовець, а й конкретні дії на шкоду державним інтересам, вчинені ним.

10. Спеціально-кримінологічне запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу можливе за наявності належного законодавства та ефективного його застосування контролюючими органами. У сучасних умовах реформування системи правоохоронних органів актуальним є питання створення належної контролюючої діяльності службових осіб прокуратури системи, яка б змогла забезпечити виконання цим органом своїх функцій та завдань, передбачених законодавством. Разом з тим необхідним є визначення оптимального співвідношення функцій контролю різних правоохоронних органів України задля уникнення їх дублювання та унеможливлення корумпування новостворених правоохоронних органів.

11. Основним суб'єктом індивідуального запобігання злочинам є відповідні правоохоронні органи. Індивідуальне запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу є різновидом діяльності служб та підрозділів самих правоохоронних органів, яке спрямоване на недопущення скоєння злочину з боку конкретної особи, від якої з великою ймовірністю слід очікувати вчинення злочину.

12. На сьогодні в Україні є потреба розробки та впровадження у практичну діяльність правоохоронних органів єдиного нормативно-правового акту про заходи запобігання злочинності. Існування такого нормативно-правового акту сприяло б закріпленню загальних положень щодо запобігання злочинності взагалі та індивідуальному запобіганню злочинності, зокрема.

З метою уніфікації підстав та заходів дисциплінарної відповідальності працівників всіх правоохоронних органів, у зв'язку зі створенням нових та ліквідацією старих таких органів, доцільним є прийняття Дисциплінарного статуту правоохоронних органів України, який би встановив єдині стандарти відповідальності для всіх правоохоронців.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Макотченко Л.М. Належність до правоохоронного органу як складова кримінологічної характеристики суб'єкта злочину, передбаченого ст. 365 КК України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Випуск 6-2. Т. 2. С. 235–239.

2. Макотченко Л.М. Профессиональная деформация личности работников правоохранительных органов как причина совершения им превышение полномочий. *Право и политика: научно-методический журнал*. 2017. № 3. С. 43–55.

3. Макотченко Л.М. Мотивація перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу. *Юридичний бюлетень*. 2018. № 8. С. 189–193.

4. Макотченко Л.М. Заходи попередження перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 1. С. 199–201.

5. Макотченко Л.М. Детермінація перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 2. С. 265–272.

6. Макотченко Л.М. Результати дослідження проблеми запобігання перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу. *Актуальні проблеми кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (25 травня 2018 р., м. Дніпро). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 130–134.

7. Макотченко Л.М. Про деякі причини та умови вчинення працівником правоохоронного органу перевищення влади або службових повноважень. *Проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення прав особи в Україні*: матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Львів, 7 червня 2019 року); кафедра кримінального права і процесу Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка». Львів: СПОЛОМ, 2019. С. 184–186.

АНОТАЦІЯ

Макотченко Л. М. Кримінологічна характеристика та запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпро, 2019.

Робота присвячена питанням кримінологічної характеристики та запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу в умовах реформування правоохоронної системи у період 2014-2018 рр. та дії ст. 365 КК України в редакції від 21.02.2014 р. Встановлено, що упродовж всієї вітчизняної історії робилися спроби виявлення причин та умов службових злочинів, зокрема, перевищення влади або службових повноважень, приймалися нормативні акти щодо їх запобігання. Наразі ст. 365 КК України обмежує коло суб'єктів перевищення влади або

службових повноважень лише працівником правоохоронного органу. Порівняльно-правовий аналіз кримінально-правових заходів запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу дозволяє стверджувати, що кримінальна відповідальність за це діяння так чи інакше передбачена у всіх країнах.

Сучасні стан та динаміка перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу свідчать про недостатню ефективність в останнє п'ятиріччя чинної редакції ст. 365 КК як запобіжного заходу досліджуваного злочину. До причин та умов цього злочину слід віднести як загальні для всієї злочинності фактори (політичні, економічні, соціально-психологічні, ідеологічні, фактори правового характеру та ін.), так і специфічні для злочинів, що вчиняються у сфері службової діяльності, зокрема, правоохоронної. Специфічні фактори можна поділити на об'єктивні (відсутність чіткого розмежування функцій правоохоронних та інших державних органів, прогалини у законодавстві та ін.) та суб'єктивні (професійна деформація, низькі моральні якості окремих працівників правоохоронних органів та ін.). Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що у 86 % випадків перевищення влади або службових повноважень вчиняли працівники колишньої міліції або чинної Національної поліції.

У роботі досліджені проблемні питання загальносоціального (поліпшення системи матеріального й морального стимулювання працівників правоохоронних органів, перегляд існуючої системи контролю й оцінки ефективності роботи правоохоронців та ін.), спеціально-кримінологічного (доцільність створення належної контролюючої діяльності службових осіб прокуратури системи, яка б змогла забезпечити виконання цим органом своїх функцій та завдань, передбачених законодавством та ін.) та індивідуального (неефективна організація діяльності правоохоронних органів щодо індивідуального запобігання злочинам та ін.) запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу.

Ключові слова: перевищення влади або службових повноважень, працівник правоохоронного органу, кримінологічна характеристика, стан злочинності, динаміка злочинності, причини та умови злочинності, особа злочинця, загально-соціальні, спеціально-кримінологічні, індивідуальні заходи запобігання злочинності.

SUMMARY

Makotchenko L.M. Criminological profile and preventing the excess of authority or official powers by a law enforcement official. – The manuscript.

Thesis for a scientific degree of candidate of legal sciences in specialty 12.00.08 – criminal law and criminology; criminal executive law. – Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro, 2019.

The thesis comprises improvements to theoretical foundations of criminology with regard to characteristics and prevention of the offence under Article 365 of the Criminal Code of Ukraine, establishes possible directions for improvement of preventive measures against the excess of authority or official powers by a law enforcement official and practice of their application.

In particular, it has been proved that official misconduct came into existence alongside the emergence of the state and has become a largely widespread phenomenon. In the time of the Kievan Rus' the princely power was nearly unlimited in its nature. Even though common people had the possibility to file official complaints about the actions of the viceroy for the excess of his official powers, these norms did not stipulate specific penalizing measures but rather stated that God is the sole judge for such actions.

We deem it reasonable to narrow down the subject of the offence under the Article 365 of the Criminal Code of Ukraine to a law enforcement official, while the reason for sharp decline in the number of proceedings under this Article since 2014 consists in the changes introduced by the Law of Ukraine 'On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine in the sphere of State Anti-Corruption Policy related to execution of the Action Plan for the European Union Liberalization of the Visa Regime for Ukraine' as of 13.05.2014 to the Note to the Article 364 of the Criminal Code of Ukraine concerning the identification of the notions of significant damage in the Articles 364, 364-1, 365, 365-2, 367 of the Criminal Code of Ukraine and grave consequences in the Articles 364-367 of the Criminal Code of Ukraine, which narrowed these notions down solely to infliction of material damage.

Causes and conditions of this offence encompass factors common to all criminal activities (political, economic, social and psychological, ideological factors, legal impediments, etc.) and factors specific to offences committed in the sphere of public office activities, in particular law enforcement activities. Specific factors can be separated into objective (absence of clear delineation of functions of law enforcement and other government authorities, legislation gaps, etc.) and subjective (professional deformation, low moral qualities of individual law enforcement officials, etc.).

For the identity of the offender – law enforcement official, who commits excess of authority or official powers, a major distinctive feature is his affiliation with a particular law enforcement authority. Files of studied 50 criminal cases and proceedings affirm that in 86% of the instances of excess of authority or official powers such offences were committed by the employees of former Militsiya or the current National Police.

An important instrument for prevention of excess of authority or official power by a law enforcement official is an efficient staff selection system for these authorities. Presently, recruitment of highly qualified personnel to law enforcement agencies remains one of the most acute problems. Absence of reliable social and legal

guarantees for employees, inadequate financial incentives for their work do not conduce to the creation of objective conditions for competitive selection of candidates for the majority of law enforcement agencies.

Special criminological prevention of excess of authority or official powers by a law enforcement official is possible with adequate legislation and its efficient application by supervisory authorities. In the present context of reforming the system of law enforcement authorities, high relevance is attributed to the issue of creating an adequate supervisory system to control the activities of prosecutor's office employees which would ensure the realization of this authority's functions and objectives as provided for in the legislation.

Individual prevention of excess of authority or official powers by a law enforcement official is a type of activity conducted internally by services and units of law enforcement agencies aimed at preventing the offence on the part of a particular individual who would be expected to commit such an offence with a high probability. Presently in Ukraine there exists a substantial need for development and implementation of a uniform regulatory legal act on measures of crime prevention into practical activity of law enforcement authorities.

Key words: excess of authority or official powers, law enforcement official, criminological profile, state of criminal activities, dynamics of the offence, causes and conditions of the offence, identity of the offender, general social, special criminological, individual measures of crime prevention.